

használatának megtanításában. A felhasználóképzés – más módszerekkel kombináltan alkalmazandó – szerves eleme. Kellő előkészítés és útmutatás híján azonban a felhasználó nem tanul, hanem csak játszadozik a számítógéppel.

Mivel számítógépeket tömegesen használnak a könyvtárakban a legkülönbözőbb folyamatokra, a CAI a jövőben a CD-ROM és az AI (mesterséges intelligencia) használatának oktatására is alkalmazható lesz. A PC-k és az otthoni (hobby) számítógépek révén a használó számára lehetőség nyílik arra, hogy a könyvtárak vagy az információs központok felkeresése nélkül is közvetlenül hozzáférjen az adatbázisokhoz. Emiatt jelentősen megváltozik a felhasználóképzés jellege és tartalma, sőt helyszíne is: intézmények és iskolák számítógéppontjaiban és információs központokban zajlik majd. Az oktatásban a CAI kiemelt szerepet fog betölteni.

A CAI programok fejlesztésére egyes könyvtárak és számítógéppontok fognak szakosodni. Népszerűsítésükre a szakfolyóiratokban kerül sor. A könyvtári ismeretek területén a CAI jelentősége nőni, használata bővülni fog, s az oktatási folyamatok ésszerűsítéséhez fog vezetni.

Hamarosan át kell értékelnünk a felhasználóképzés fogalmát is. A használót nem bizonyos rutinokra kell megtanítani, hanem felkészíteni arra, hogy képes legyen megfelelően bánni az információk tömegével.

/SCHMIDMAIER, D.: Computer Assisted Instruction (CAI) in der Nutzerschulung. = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 102. köt. 10. sz. 1988. p. 433–437./

(Nagy Gábor)

A prágai Állami Műszaki Könyvtár 270 éve

A prágai Állami Műszaki Könyvtár (Státní technická knihovna = STK), amely napjainkban a Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Központ (Ústředí Vědeckých, Technických i Ekonomických Informací = ÚVTEI) keretében működik, tavaly ünnepelte meg fennállásának 270. évfordulóját.

Hosszú és korántsem válságok nélküli történetének főbb állomásai a következők:

- ▶ 1718-ban léteztől a Rendi Mérnökiskola *Christian Josef Willenberg* vezetésével. Ő és tanártársai a kezdetektől fogva gyűjtötték az iskolának megfelelő szakirodalmat, főként az erődítményekkel, a geometriával, a csatornázással és a mechanikával kapcsolatos műveket, minthogy az iskola kezdetben katonai célokat szolgált, ám a polgári célú képzés ugyancsak hamar meghonosodott benne.
- ▶ 1806-ban az iskola – *Frantisek Josef Gerstner* vezetésével – magasabb rangot kapott: Rendi Politechnikai Intézet néven működik tovább. A könyvtár állománya ekkor majdnem ezer könyv, amely ma is megtalálható az STK állományában. (Sok unikális kiadvány van közöttük.)
- ▶ 1831-ben nevezik ki az intézmény első könyvtárosát, K. N. Balling személyében, aki az állomány központosítására törekedett.
- ▶ 1864-ben nyitják meg a könyvtár első olvasótermét, amelyet már nemcsak a tanári kar, hanem a hallgatóság is használhat.
- ▶ 1869-ben az intézet cseh és német tagozatra szakad, ám a könyvtár továbbra is megmarad egységesnek.

- ▶ 1875-ben az intézmény állami kezelésbe kerül, s a könyvtár a különféle műszaki felsőoktatási intézmények közös könyvtárává válik.
- ▶ 1918 és 1945 között – kisebb-nagyobb módosításoktól eltekintve – a könyvtár megtartja műszaki felsőoktatási jellegét, miközben egyre szorongatóbb helyhiánnyal kell küszködnie.
- ▶ 1935-ben költözött a könyvtár a Klementinum egyik, a kor követelményeinek megfelelően adaptált részébe, s ezzel megoldódott az az igény is, hogy Prágának és Csehszlovákiának nyilvános központi műszaki könyvtára legyen.
- ▶ A könyvtár a német megszállás alatt – tehát 1939 és 1945 között – is működött a körülményekhez mérten.
- ▶ 1960-ban a könyvtár kikerült a Művelődésügyi Minisztérium hatásköréből, és mint a Tudományos és Műszaki Fejlesztési Bizottság intézménye felvette mai nevét és funkcióit.
- ▶ 1966-ban az akkori kialakuló ÚVTEI keretébe utalták.
- ▶ 1968-ban a könyvtár a Köztársasági Érdemrendet kapja meg az ország műszaki fejlesztésének eredményes szolgáltatójaért.
- ▶ 1972 és 1982 között a könyvtár az NTMIR keretében a specializált információs alrendszer kijelölt nemzeti szervének funkcióit vette fel.
- ▶ 1983-ban bekapcsolódott a csehszlovák adatbázisközpont tevékenységébe.

A könyvtár napjainkban számos országos könyvtár- és tájékoztatásügyi feladatot lát el. Közülük az alábbiakat kell megemlíteni:

- nyilvános tudományos-műszaki könyvtárként működik;
- a könyvtári törvény (53/1959.) értelmében a műszaki könyvtárak vonatkozásában központi könyvtári és hálózati központi feladatokat lát el (erről az itt referált cikkkel azonos helyen megjelent, *Vladimír Rada* által írt cikk részletesebben is tájékoztat), illetve a tudományos-műszaki-gazdasági információs rendszerben az egyik vezető könyvtár;
- a tudományos-műszaki-gazdasági információs rendszer keretébe tartozó intézményekben koordinálja a primer és szekunder dokumentumok gyarapítását (erről részletesebben a forráshelyként megadott számban *A. Patočková* cikke szól);
- gyűjtőköri illetékességében gondozza és fejleszti a nemzetközi kapcsolatokat, különösen a könyvtárközi szolgáltatási kapcsolatokat;
- a műszaki irodalom vonatkozásában bibliográfiai központként működik (erről részletesebben a megadott forrásszámban lásd *K. Hanušová* cikkét);
- országos nyilvántartást vezet a fordításokról, a kutatási jelentésekről és a megvédett disszertációkról, külföldi utazási jelentésekről;
- az NTMIR keretében a már említett vonatkozásban kijelölt nemzeti szervként működik;
- ellátja az ISDS rendszer nemzeti szervének a feladatát.

A könyvtár mai helyzetét jellemző alapvető adatok:

<i>Munkatársainak száma</i>	160
<i>(főfoglalkozásúra átszámítva)</i>	
<i>Könyvállománya</i>	684 012
<i>Folyóirat-állománya</i>	305 041
<i>Állománya mikrohordozókon</i>	207 795
<i>A beiratkozott olvasók száma</i>	20 970
<i>A látogatási alkalmak száma</i>	96 506
<i>Kölcsönzések száma</i>	747 843

A könyvtár legnagyobb problémája, hogy mindmáig az 1935-ben biztosított terekben kénytelen működni. (Hogy ez meglehetősen tartós lesz, arra nézve negatív biztosíték a döntés: az ÚVTEI megtervezett új székházának építését 1989 utánra halasztották.)

A másik baj, bár fokozatosan kisebbedik, a korszerű technológiák meghonosításának (a megfelelő

eszközök beszerzéseivel kapcsolatos nehézségek miatti) elhúzódása, olykor bizonytalanná válása.

Egy ilyen nevezetes jubileumon minden intézménynek vannak "álmai". Ezek az STK esetében a következők:

- szeretné megfiatalítani, a könyvtár funkcióihoz mértén optimálisabb képzettségűvé és méltányosan bérezetté tenni személyi állományát;
- törekszik arra, hogy ha már belátható időben nincs új központi "kacsaláb", legalább jelenlegi helyén elvégezhesse az óhatatlanul szükséges átalakításokat;
- halaszthatatlan szükség készíti új külső raktárak szerzésére és berendezésére;
- szeretné szolgáltatásait általában is minőségibbé tenni;
- különösen szeretné, ha a központi szervek döntéshozatalának előkészítésében nagyobb részt vállalhatna;
- nem bánná, ha további szakosított gyűjteményeket hozhatna létre, illetve ezek alapján jövedelmező szolgáltatásokat;
- nemcsak tőle függő óhaja: az NTMIR szolgáltatásai legyenek operatívabbak és érdekibbek, amihez a maga részéről minden lehetőségének latba vetésével hozzá akar járulni;
- szeretné elmélyíteni a csehszlovákiai könyvtárak különféle köreiből (sorrendben: műszaki, tudományos akadémiai, központi könyvtárak) az együttműködést, mégpedig a tudományos-műszaki-gazdasági információs rendszer várható változásaira tekintettel;
- a folyamatban lévő technológiaváltást is figyelembe véve, intenzifikálni kívánja módszertani tevékenységét;
- intenzív részvétellel akar bekapcsolódni az informálódás és információbiztosítás témakörében előírt országos kutatásokba.

/TVRDÍK, Z.: 270 let Státní technické knihovny v Praze. = Technická knihovna, 32. köt. 12. sz. 1988. p. 335–370./

(Futala Tibor)